

Przyczyny, stan i perspektywy sytuacji demograficznej Chorwacji

---

EUROPEJSKIE CENTRUM
PROJEKTÓW POZARZĄDOWYCH

O autorze

Maurycy Mietelski - Publicysta. Do tej pory publikował na Portalu Spraw Zagranicznych, blogu Centrum Inicjatyw Międzynarodowych, a także w „Uważam Rze”, „Wręcz Przeciwnie”, „Rzeczach Wspólnych” oraz na portalu Histmag. Jego główne zainteresowania badawcze to polityka wewnętrzna i zagraniczna państw Europy Środkowo-Wschodniej.

Europejskie Centrum
Projektów Pozarządowych

kontakt@ecpp.org.pl

ul. Terespolska 4/48
03-813 Warszawa
NIP: 5242851477

*Sfinansowano przez Narodowy Instytut
Wolności - Centrum Rozwoju Społeczeństwa
Obywatelskiego ze środków Programu
Rozwoju Organizacji Obywatelskich na lata
2018 – 2030*

13 sierpnia 2020 r. delegacja chorwackich stowarzyszeń młodzieżowych wzięła udział w spotkaniu, które zorganizował Centralny Urząd ds. Demografii i Młodzieży. To nowa instytucja będąca częścią administracji rządowej Republiki Chorwacji. Zastąpiła ona istniejące wcześniej Ministerstwo Demografii i Rodziny. Na czele nowego urzędu stoi sekretarz stanu Željka Josić, posłanka rządzącej Chorwackiej Wspólnoty Demokratycznej (HDZ).

Głównym tematem rozmów była sytuacja kraju związana z pandemią koronawirusa. Josić nie ukrywała, że zapraszając do współpracy organizacje młodzieżowe liczy na ich wpływ na najmłodszych Chorwatów. Przedstawiciele rządu Andreja Plenkovicia byli zainteresowani zwłaszcza sytuacją ekonomiczną młodzieży, bo to ona ma być pod tym względem najbardziej narażona na skutki ograniczeń związanych z COVID-19. Ponadto w trakcie spotkania ustalono organizację kolejnych rozmów w określonych obszarach tematycznych. Ruchy młodzieżowe mają więc przedstawić swoje propozycje dotyczące poprawy bytu najmłodszej części chorwackiej populacji (Total Croatia News, 2020).

Nominacja Josić na sekretarz stanu kierującą Urzędem ds. Demografii i Młodzieży wzbudziła pewne kontrowersje. Krytycy zarzucają jej, że tak naprawdę nie posiada kompetencji potrzebnych do zajmowania się problemami demograficznymi. Jest ona ceniona przede wszystkim jako lekarz, natomiast jej doświadczenie w wyżej wymienionej kwestii jest niewielkie. Ogranicza się w zasadzie do zasiadania w parlamentarnej komisji ds. młodzieży, rodziny i sportu. Nikt nie neguje jednak konieczności istnienia państwowej instytucji zajmującej się problematyką demografii oraz polityki rodzinnej.

Konieczność podjęcia działań w tym zakresie jest od kilku lat stałym elementem chorwackiej debaty publicznej. Za każdym razem tam-

tejsze społeczeństwo nabiera zainteresowania wspomnianą tematyką, gdy publikowane są kolejne niepokojące dane demograficzne. W połowie lipca bieżącego roku pojawiły się chociażby prognozy Europejskiego Urzędu Statystycznego. Według nich Chorwaci są już w tej chwili ósmym najstarszym społeczeństwem w całej Unii Europejskiej. Na 100 osób w wieku produkcyjnym (czyli od 15. do 64. roku życia) przypadają więc 33 osoby, które mają ukończono już 65 lat (Gatarić, 2020).

Prognozy Eurostatu na przyszłość są jeszcze bardziej niekorzystne. Jeśli utrzymają się obecne trendy demograficzne, za dziesięć lat w Chorwacji na 100 pracujących obywateli przypadają będzie 40 emerytów, a za dwadzieścia lat wiek emerytalny przekroczy połowa populacji kraju. Do końca obecnego stulecia powyżej 65. lat będzie miało ponad 60% mieszkańców Chorwacji. Ponadto Eurostat alarmuje, że do połowy bieżącego wieku Chorwacji ubędzie blisko milion osób.

Podobny obraz wyłania się zresztą z danych statystycznych publikowanych przez krajowe instytucje. Według Chorwackiego Instytutu Zdrowia Publicznego, w ubiegłym roku odnotowano dokładnie 36 471 żywych urodzeń. To oznacza najmniejszą liczbę odnotowanych narodzin od czasu pierwszej publikacji statystyk, czyli od 2001 r. Dodatkowo Chorwatki decydują się na macierzyństwo coraz później. Wspomniana instytucja poinformowała bowiem, że najwięcej dzieci wydały na świat kobiety w wieku od 30 do 34 lat. Wyraźna zmiana miała nastąpić od 2016 r. Od tamtego czasu zwiększyła się bowiem liczba dzieci urodzonych przez osoby powyżej 30. roku życia, z kolei zmniejszyła się we wszystkich młodszych grupach wiekowych (Index.hr, 2020).

Odkładanie decyzji o macierzyństwie, a także posiadanie mniejszej liczby dzieci, uzasadnione jest zachodzącymi zmianami społecznymi. Zasadniczo Chorwacja ma nie różnić się pod

tym względem od innych państw europejskich. Ministerstwo Demografii i Rodziny jeszcze w czasie swojego funkcjonowania zidentyfikowało podstawowe przyczyny, dla których w Chorwacji rodzi się coraz mniej dzieci. Konsumpcyjny styl życia, inwestowanie w rozwój osobisty, skupianie się na karierze zawodowej i zmiana nastawienia odnośnie roli rodziny mają być najczęstszymi przyczynami chorwackich problemów demograficznych. Zmianę wartości w społeczeństwie widać wyraźnie po liczbie rozwodów. Statystycznie kończy się nim już obecnie co trzecie zawierane małżeństwo (Magazin.hr, 2019).

Na decyzję o macierzyństwie Chorwatek wpływa zdecydowanie więcej czynników. Nie można chociażby abstrahować od słabej kondycji chorwackiej gospodarki. Tamtejszy rynek pracy jest przy tym szczególnie trudny dla młodych osób. Dane dotyczące bezrobocia wśród osób nie mających ukończonych 30 lat oscylują wokół 25%. Należy jednocześnie nadmienić, że Chorwacja ma duży problem z tzw. szarą strefą (Grgurić, 2020). Stąd stopa bezrobocia może być w rzeczywistości mniejsza, tym niemniej nielegalne formy zatrudnienia trudno uznać za gwarantujące jakąkolwiek stabilizację. Niskie zarobki powodują dodatkowo, że nawet osoby posiadające miejsce zatrudnienia nie stać na wynajęcie mieszkania, nie mówiąc już o jego zakupie (Stapić, 2019).

Brak stabilnej pracy i życiowych perspektyw przekłada się na kolejny element demograficznych problemów Chorwacji. Jest nim masowa emigracja w poszukiwaniu pracy, przede wszystkim do zachodniej części Unii Europejskiej. Od czasu przystąpienia Chorwacji do Wspólnoty Europejskiej w 2013 r., liczba Chorwatów wyjeżdżających z kraju stale rośnie. Tylko w pierwszym roku unijnego członkostwa Chorwację opuścić miało 15 262 obywateli, aby w 2017 r. na emigrację zdecydowało się blisko 47 352 osób posiadających chorwacki paszport. Oficjalne dane mają jednak nie uwzględniać

prawdziwej skali tego zjawiska. W ubiegłym roku swoje szacunki przedstawił Narodowy Bank Chorwacji. Jego analitycy twierdzą, że w latach 2013-2016 do pracy za granicę wyjechało ponad 230 tysięcy osób (Tportal.hr, 2018).

Najczęściej emigranci zwracają uwagę na problemy natury ekonomicznej. Tyczy się to zwłaszcza osób opuszczających najmniej rozwinięte chorwackie regiony. Zalicza się do nich głównie tereny najbardziej zniszczone konfliktem w byłej Jugosławii, a także najgorzej rozwinięte pod względem gospodarczym, czyli głównie mniej atrakcyjne dla turystów. Nie wszyscy Chorwaci wyjeżdżają jedynie z powodu braku pracy czy niskich zarobków. Wielu emigrantów twierdzi, że w swojej ojczyźnie mogli oni pracować poniżej swoich kwalifikacji, albo też oferowano im pracę w złych warunkach. Istotną rolę w decyzjach o wyjeździe odgrywa też postrzeganie chorwackiej rzeczywistości. Młodzi ludzie skarżą się pod tym względem głównie na korupcję czy na system klientelistyczny stworzony przez tamtejszą klasę polityczną. Wśród Chorwatów panuje też dosyć powszechne przekonanie, że w niedalekiej przyszłości nie będą mogli liczyć na własny system emerytalny (Vladisavljevic, 2019).

Należy w tym miejscu zauważyć problem braku wiarygodnych danych o skali chorwackich problemów demograficznych. Zarówno instytucje państwowe, jak i organizacje pozarządowe podają rozbieżne statystyki. Tak naprawdę nikt nie jest w stanie oszacować ani dokładnej skali emigracji, ani też obecnej liczby ludności Chorwacji. Według powszechnego konsensusu obecna populacja kraju wynosi nieco mniej niż cztery miliony mieszkańców. Same trudności z oszacowaniem skali emigracji związane są ze zmieniającym się jej charakterem. Początkowo z kraju wyjeżdżali pojedynczy członkowie rodzin, którzy przesyłali do kraju pieniądze zarobione zagranicą. Obecnie Chorwację coraz częściej opuszczają jednak całe rodziny. Dodatkowo rośnie liczba osób deklarujących, że nie

zamierzają już wracać na stałe do kraju swojego pochodzenia (Radović, 2019).

Coraz częściej chorwackie media zwracają uwagę na realne konsekwencje emigracji, a także starzenia się społeczeństwa. Powoli zaczyna brakować personelu medycznego oraz osób chętnych do pracy w obszarze opieki nad seniorami. Firmy działające na terenie Chorwacji, jeszcze przed pandemią koronawirusa zgłaszały problemy ze znalezieniem odpowiedniej liczby pracowników. Niedobory pracowników spowodowały, że coraz większa liczba koncernów decyduje się na specjalne programy, które mają zaktywizować notabene dużą rzeszę nieaktywnych zawodowo obywateli Chorwacji. Nawet zatrudnianie emerytów w niepełnym wymiarze godzin ma nie wystarczyć.

Jak już wspomniano, w chorwackiej debacie publicznej stale obecna jest tematyka kryzysu demograficznego. Tamtejsze ugrupowanie polityczne są zgodne, że konieczne jest podjęcie działań niezbędnych do powstrzymania negatywnych tendencji. Trudno jednak dostrzec konkretne działania chorwackiej klasy politycznej w tym zakresie, nie wspominając o jakichkolwiek ich efektach.

W ubiegłym roku rząd Plenkovicia rozpoczął przygotowywanie nowego dokumentu, odnoszącego się właśnie do konieczności prowadzenia państwowej polityki w zakresie zmian demograficznych. Problem w tym, że w obecnym stuleciu byłaby to już piąta strategia tego typu (Turčin, 2019). Efektów dotychczasowych działań jednak nie widać. Zdaniem ekspertów w chwili obecnej Chorwacji w perspektywie krótkoterminowej nie pomoże zresztą żaden

dokument. Sytuacja jest bardzo zła, a prognozy z każdym rokiem są coraz bardziej dramatyczne. Z tego powodu doraźne rozwiązania nie zatrzymają w żaden sposób procesu starzenia się chorwackiego społeczeństwa. Konieczne jest bowiem stworzenie kompleksowego planu, który zakładałby długoterminową odbudowę krajowego potencjału demograficznego.

Krytycy obecnej klasy politycznej twierdzą wręcz, że tak naprawdę bieżąca sytuacja jest jej jak najbardziej na rękę. Emigracja młodych i niezadowolonych osób pozwala na sprawozdanie poszczególnych grup społecznych do roli petentów, przywiązanych do konkretnego ugrupowania z powodu swoich zbiorowych interesów. Dodatkowo exodus osób pozostających bez pracy przekłada się na statystyki, co pozwala rządzącym na propagandowe wykorzystanie danych dotyczących spadku liczby bezrobotnych. Podstawowym problemem Chorwacji w zakresie polityki demograficznej jest więc jakość tamtejszej klasy politycznej, niezdolnej do wypracowania spójnej strategii w tym zakresie. Rząd Plenkovicia nie jest pod tym względem wyjątkiem, bo poprzednie władze również miały problem z opracowaniem odpowiednich planów. Szansy na przynajmniej niewielką poprawę w tym zakresie można upatrywać we wspomnianych konsultacjach ze środowiskami młodzieżowymi. To właśnie one mogą wpłynąć na zmianę paradygmatu polityki demograficznej chorwackiego państwa.

Bibliografia

1. Gatarić L. (2020), Hrvatska odumire i nema budućnost: Upravo su objavljeni zabrinjavajući podaci o našoj demografiji, Vecernji.hr <<https://www.vecernji.hr/vijesti/hrvatska-odumire-medu-najstarijim-smo-nacijama-u-eu-a-gubici-se-nadomjestaju-migrantima-1416963>> [dostęp 14 sierpnia 2020].
2. Grgurić J. (2020), Lora Vidović: "Obiteljski domovi sivo su područje koje treba više nadzirati", Mirovina.hr <<https://www.mirovina.hr/novosti/lora-vidovic-obiteljski-domovi-sivo-su-podrucje-koje-treba-vise-nadzirati/>>, [dostęp 21 sierpnia 2020].
3. Index.hr (2020), Hrvatice rađaju sve kasnije, najviše između 30. i 34. godine, Index.hr <<https://www.index.hr/mame/clanak/hrvatice-radjaju-sve-kasnije-najvise-izmedju-30-i-34-godine/2198158.aspx>> [dostęp 14 sierpnia 2020].
4. Magazin.hr (2019), Svaki treći brak u Hrvatskoj završi razvodom: 'Moji su se rastali kad sam imala dvije godine. Na kraju tu djeca pate, ali šta ćete...!', Magazin.hr <<https://net.hr/danas/hrvatska/svaki-treci-brak-u-hrvatskoj-zavrshi-razvodom-moji-su-se-rastali-kad-sam-imala-dvije-godine-na-kraju-tu-djeca-pate-ali-sta-cete/>> [dostęp 21 sierpnia 2020].
5. Radović R. (2019), Novi fenomen u Hrvatskoj: Raste broj useljavanja mladih potomaka iseljenika, Mnovine.hr <<https://www.mnovine.hr/hrvatska/aktualno/novi-fenomen-u-hrvatskoj-raste-broj-useljavanja-mladih-potomaka-iseljenika/>> [dostęp 15 sierpnia 2020].
6. Stapić S. (2019), Nekima se očito ne isplati raditi: gotovo polovica Hrvata radno je neaktivna, ali uopće ne traže, niti žele imati posao!; Analiziramo porazne podatke Državnog zavoda za statistiku, Slobodnadalmacija.hr <<https://slobodnadalmacija.hr/vijesti/biznis/nekima-se-ocito-ne-isplati-raditi-gotovo-polovica-hrvata-radno-je-neaktivna-ali-uopce-ne-traze-niti-zele-imati-posao-analiziramo-porazne-podatke-drzavnog-zavoda-za-statistiku-595722>> [dostęp 15 sierpnia 2020].
7. Total Croatia News (2020), Youth Associations Hold Talks with Office for Demography and Youth Reps, Total-croatia-news.com <<https://www.total-croatia-news.com/politics/45726-youth-associations-hold-talks-with-office-for-demography-and-youth-reps>> [dostęp 14 sierpnia 2020].
8. Tportal.hr (2018), Konačno znamo koliko ljudi se iselilo iz Hrvatske: Brojka je golema, ali u stvarnosti je duplo gore, Tportal.hr <<https://www.tportal.hr/biznis/clanak/konacno-znamo-koliko-ljudi-se-iselilo-iz-hrvatske-brojka-je-golema-ali-u-stvarnosti-je-duplo-gore-foto-20181218>> [dostęp 21 sierpnia 2020].
9. Turčin K, (2019), Piše se peta hrvatska demografska politika, sadržavat će stotinjak mjera, sve jedna bolja od druge. Kako će nam pomoći? Sudeći po iskustvima - nikako!, Jutarnji.hr <<https://www.jutarnji.hr/naslovnica/pise-se-peta-hrvatska-demografska-politika-sadrzavat-ce-stotinjak-mjera-sve-jedna-bolja-od-druge-kako-ce-nam-pomoci-sudeci-po-iskustvima-nikako-8348270>> [dostęp 16 sierpnia 2020].
10. Vladisavljevic A. (2019), One-Way Ticket: Croatia's Growing Emigration Crisis, Balkaninsight.com <<https://balkaninsight.com/2019/01/08/one-way-ticket-croatia-s-growing-emigration-crisis-12-21-2018/>> [dostęp 15 sierpnia 2020].

